

Valvonta-asia, hoitoon pääsy Pohjois-Savon hyvinvointialueen perustason lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin, uhkasakon asettaminen

Ratkaisu

Itä-Suomen aluehallintovirasto määrää neljänsadantuhannen (400.000) euron uhkasakon uhalla Pohjois-Savon hyvinvointialueen huolehtimaan lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluihin hoitoon pääsystä koko alueellaan terveydenhuoltolain 51 a §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun hoidon arvio on tehty.

Toiminnan tulee olla lainmukaista 30.9.2025 mennessä.

Itä-Suomen aluehallintovirasto kiinnittää lisäksi Pohjois-Savon hyvinvointialueen huomiota lääkäripalveluiden saamiseen lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa kahden viikon kuluessa siitä, kun terveydenhuollon ammattihenkilö on todennut lääkärin kannanoton tarpeen terveydenhuoltolain 51 a §:n 3 momentin mukaisesti.

Aluehallintovirasto jatkaa perusterveydenhuollon lääkäripalveluiden riittävyyden ja hoitoonpääsyn valvontaa Pohjois-Savon hyvinvointialueella diaarinumerolla ISAVI/6320/2024.

Asia ei anna aihetta muilta osin aluehallintoviraston toimenpiteisiin.

Määräyksen noudattamisen valvonta

Aluehallintovirasto velvoittaa Pohjois-Savon hyvinvointialueen toimittamaan aluehallintovirastolle 31.10.2025 mennessä selvityksen

1. perustason lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen hoitoon pääsyn tilanteesta 30.9.2025 sekä toimenpiteistä, joihin se on tässä päätöksessä annetun määräyksen perusteella ryhtynyt ja
2. siitä, miten se valvoo omavalvonnassaan hoitoon pääsyä myös tulevaisuudessa.

Selvitys tulee toimittaa Itä-Suomen aluehallintovirastolle osoitteeseen Itä-Suomen aluehallintovirasto, PL 2, 13035 AVI.

Sähköinen asiointiosoite on kirjaamo.ita@avi.fi

Selvityksessä tulee mainita diaarinumero ISAVI/8124/2024.

Käsiteltävä asia

Aluehallintovirasto on arvioinut hoitoonpääsyä lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluihin aiemmin erityisesti hyvinvointialueen keskisen alueen valvonta-asiana diaarinumerolla ISAVI/9049/2023 ja antanut Pohjois-Savon hyvinvointialueelle huomautuksen lasten ja nuorten hoitoon pääsystä perhekeskuksen keskisellä alueella 11.1.2024.

Itä-Suomen aluehallintoviraston 4.6.2024 järjestämällä ohjaus- ja arviointikäynnillä, joka koski koko Pohjois-Savon hyvinvointialueen lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden kokonaisuutta, tuli esille, että lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa hoitoon pääsyaika keskisellä alueella (Kuopio, Kaavi, Tuusniemi) oli 150 vuorokautta. Muilla alueilla hoitoon pääsy kesti alle 14 vrk -21 vrk. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan hoitoon pääsyn tulisi toteutua 14 vuorokaudessa.

Lasten ja nuorten perustason mielenterveys ja päihdepalveluiden (jäljempänä LANU-toiminnan) lääkäripalveluiden riittävyys ja potilasturvallisuuden toteutuminen on selvitettävänä aluehallintoviraston koko Pohjois-Savon hyvinvointialueen lääkäripalveluiden riittävyttä ja hoitoon pääsyä perustasolla käsittelevässä valvonnassa ISAVI/6320/2024.

Itä-Suomen aluehallintovirasto pyysi selvitystä ajankohtaisen hoitoon pääsyn tilanteesta perhekeskuspalveluiden lasten ja nuorten mielenterveystiimeihin (LANU-tiimit) uuden organisaatiomallin alueilla. Selvitys saapui aluehallintovirastoon 7.11.2024. Asiassa järjestettiin tarkastuskäynti 20.11.2024.

Aluehallintovirastoon 7.11.2024 saapuneessa selvityksessä kuvattiin hoitoon pääsyn tilannetta laskentapäivänä 30.10.2024 lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalvelujen työryhmissä seuraavasti:

- Pohjoisella alueella (Iisalmi, Lapinlahti, Pielavesi, Keitele, Kiuruvesi, Vieremä, Sonkajärvi ja Rautavaara) alle 17-vuotiaiden hoitopääsyaika oli 92 vrk.
- Keskisen alueen (Kuopio, Karttula, Maaninka, Siilinjärvi, Nilsinä, Juankoski, Kaavi ja Tuusniemi) Kuopion tiimissä (Kuopio, Karttula, Tuusniemi) alle 17-vuotiaiden hoitoon pääsyaika oli lasten tiimissä 208 vrk ja nuorten tiimissä 178 vrk.
- Keskisen alueen Siilinjärven tiimissä (Maaninka, Nilsinä, Siilinjärvi, Juankoski ja Kaavi) alle 17-vuotiaiden hoitoon pääsyaika oli 81 vrk.
- Eteläisellä alueella (Leppävirta, Joroinen, Varkaus, Suonenjoki,

Rautalampi, Tervo ja Vesanto) alle 17-vuotiaiden hoitoon pääsyaika oli 30 vrk.

Valvontatarkastus 20.11.24

Valvontatarkastuksessa 20.11.2024 tuli esille vakavia ongelmia hoitoon pääsyssä erityisesti keskisellä alueella, mutta myös muilla alueilla oli viivästyksiä sekä lääkäripalveluiden saatavuuden riittämättömyyttä suhteessa terveydenhuoltolain vaatimuksiin.

Perhekeskuspalveluiden palveluyksikköjohtaja Hanna-Mari Tanninen toi tarkastuksessa esille, että hyvinvointialue on todennut, että asiakasvirtaus LANU-tiimeissä ei ole ollut riittävä, minkä vuoksi hoitosuhteiden tavoitteellisuutta ja määräaikaaisuutta määritelty. Tavoitteena on, että asiakas on oikeassa paikassa oikea-aikaisesti. Tähän liittyen asiakasaikoja työntekijää kohti on pyritty lisäämään työryhmissä. Palveluprosessien kuvausten yhdenmukaistaminen työryhmien välillä on käynnissä, mihin sisältyy esim. ikärajojen yhdenmukaistaminen. Myös hoidonporrastuksen kehittämistarve on tunnistettu hyvinvointialueella. Tässä tehdään yhteistyötä erikoissairaanhoidon kanssa ja samalla valmistaudutaan terapiatakuuseen yhdessä.

Muita hyvinvointialueen toimenpiteitä ovat olleet mm.

- päihderyhmä pilottina Pohjoisella alueella
- tunteenhallintaryhmä toimintaterapeutin johdolla
- ammatillisia täydennyskoulutuksia on toteutettu
- tehtäväkuvia on päivitetty ja kirkastettu
- Kuopion Savilahden työtilojen sisäilmahaasteisiin on puututtu
- yhteistyössä tilahallinnon kanssa
- psykologien rekrytoinnit on saatu auki, paikkoja on mainostettu laajasti (esim. psykologiiton lehdessä)
- nuorisopsykiatrian erikoislääkäri (terveyskeskuslääkäri virassa)
- osallistuu ohjaustiimeihin, jotta potilas saadaan ohjattua oirekuvan mukaisesti oikealle hoidon portaalle. Lääkäriresurssin suuri vaihtuvuus on vaikuttanut siihen, että potilaita on saattanut olla oirekuvaan nähden väärällä hoitoporaalla.

Tanninen totesi tarkastuksessa, että hoitoon pääsyn aika on pidentynyt edellisen ohjaus- ja arviointikäynnin tilastosta. Tilastojen vertailukelpoisuudesta ei kuitenkaan voida olla varmoja.

Lausunto ja selvitykset

Aluehallintovirastolla on ollut asiaa selvittäessään käytettävissään seuraavat asiakirjat:

- Pohjois-Savon hyvinvointialueen 7.11.2024 saapunut selvitys

(Terveysthuollon valvonta, Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut, Perhekeskus, ISAVI/8124/2024)

- aluehallintoviraston tarkastuskertomus 20.11.2024
- Pohjois-Savon hyvinvointialueen johtajaylilääkäri Antti Hedmanin 6.2.2025 päivää kuulemiseen annettu selitys

Kuuleminen

Aluehallintovirasto on varannut Pohjois-Savon hyvinvointialueelle hallintolain (434/2003) 34 §:n ja uhkasakkolain (1113/1990) 22 §:n mukaisesti tilaisuuden antaa kirjallisen selityksensä määräyksen antamisesta ja uhkasakon asettamisesta ennen asian ratkaisemista.

Hyvinvointialueen selitys on saapunut aluehallintovirastoon 6.2.2025.

Johtajaylilääkäri Antti Hedmanin laatimassa selityksessä kuvataan Perhekeskuspalveluiden toimenpiteet hoitoon pääsyn saattamiseksi lainedellyttämälle tasolle. Sen mukaan aluehallintoviraston 20.11.2024 valvontakäynnin jälkeen on tehty aktiivisesti toimenpiteitä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa.

Näitä kehittämistoimenpiteitä ovat selityksen mukaan

1) henkilöstöresurssilisäykset:

- Psykiatrien tehtävien muuntoesitykset sairaanhoitajiksi (2 htv) on hyväksytty ja tehtävät täytetty 1.1.2025 alkaen.
- Keskisen Kuopion alueen nuorten työryhmään sairaanhoitajien osa-aikaisuudesta muodostuu sijaisuus (1 htv) ajalle 1.2. - 31.8.2025, haku päättyi 27.1.2025. Haastattelut toteutuvat viikolla 7.
- Avoimena olevat neljä psykiatrien tehtävää ovat haussa: laajat perhekeskukset Kuopio (1), Siilinjärvi (1), Iisalmi (1), ja Varkaus (1). Varkauden haku päättyy 28.2.2025, muiden haut päättyvät 4.3.2025. Psykiatrien tehtävissä on kuukauden hakuajat.
- Haastattelut voidaan aloittaa hakuaikana ja tehtävät täytetään heti soveltuvan hakijan löydyttyä.
- Terapiatakuun valmistautumiseen esitetyt kaksi määräaikaista sairaanhoitajan tointa ajalle 1.3. - 31.12.2025 ovat toimialan täyttölupaprosessissa ja on annettu lupa käynnistää määräaikaaisuudet välittömästi.
- Aluehallitus on hyväksynyt 29.1.2025 lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluiden lääkärin viran.

Taulukossa 1 esiteltiin henkilöstöresurssit ja suunnitellut muutokset (tilanne

29.1.2025).

Taulukko 1

Työntekijät	Sairaanhoitajat	Psykologit	Sosiaali-työntekijät	nepsy-valmentajat
Pohjoinen	6, 4/7	0/1, rekry		
Keskinen, Siilinjärvi	4/4, muuntolisäys 1	0/1, rekry	1/1	ei ole
Keskinen, Kuopio, lapset	2/2, muuntolisäys 1	0/1, rekry	2/2	yhteinen valmentaja
Keskinen, Kuopio, nuoret	7/7	3/3	1/1	lapset ja nuoret 2/2
Eteläinen	4/5, täyttölupa	0/1, rekry	ei ole	ei ole

2) Hoitoon pääsyn mediaani

Jonojen selvitystyö on käynnistetty keskisen alueen, Kuopion nuorten työryhmässä, jonka myötä jonossa olevien asiakkaiden määrä laskenut. (ks. Taulukko 2.)

Taulukko 2

Työryhmät	Jonossa	Hoitoonpääsyn mediaani, vrk	Vaihteluväli, vrk
Pohjoinen	30	35	6–131
Keskinen, Siilinjärvi	24	62	6–132
Keskinen, Kuopio, lapset	117	83	3–250
Keskinen, Kuopio, nuoret	50	73,5	5–230
Eteläinen (Lifecare)	35	33	5–75

Hedmanin mukaan selvitystyössä on tunnistettu, että jonossa on ollut nuoria, jotka eivät tosiasiallisesti odota hoitoonpääsyä. LANUn jono on ollut kirjattuna myös selvitettäviä ja/tai muissa yksiköissä tutkimuksissa tai kuntoutuksessa olevia lapsia ja nuoria. He ovat jääneet hoitojonoon ns. odottamaan mahdollisesti hoidon jatkumista LANUssa kuntoutuksen ja/tai tutkimusjakson jälkeen. Lisäksi jonojen selvitystyössä tunnistettiin, että Pegasos -potilastietojärjestelmään tarvitaan päivitystä, että saadaan selville tosiasiallinen hoitoonpääsyaika, hoidontarve ja hoitoprosessin ajantasainen tilanne. Tämä toteutunee selityksen mukaan kevään 2025

aikana hyvinvointialueella käyttöönotettavan Omni360 - potilastietojärjestelmän myötä.

Selityksen mukaan tällä toimella turvataan resurssien oikea kohdentaminen, työnjohdollinen valvonta asiakkuuksien suositeltavasta määrästä työntekijää kohden sekä varmistetaan potilasturvallisuuden toteutuminen työntekijöiden vaihtuessa. Jonossa olevien lasten ja nuorten hoitoon pääsyä arvioidaan yksilöllisesti kiireellisyys huomioiden.

LANU-työryhmien työskentelyssä on viivettä, kun työryhmästä on puuttunut lääketieteellisen hoidon **tasalaatuisuutta koordinoiva lääkäri**, jonka virkatehtäviin kuuluisi

- ohjautumistiimeihin osallistuminen,
- potilastyö,
- LANU- palveluiden kehittäminen,
- hoitohenkilökunnan tukeminen sekä
- yhteistyö erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon kanssa.

Lääkärin osallistuminen ohjaustiimeihin varmistaa, että jokaisessa hoitotiimissä annetaan hoitoa samoilla lääketieteellisillä perusteilla. Tämän lisäksi kahdesta työryhmästä on puuttunut lääkäriyönosuus potilastyöstä kokonaan.

3) Arviointi-toimintamalli

Jonojen käsittelyyn pilotoidaan arviointi-toimintamallia, jossa jonotilannetta päästään tarkastelemaan nopealla aikataululla siten, **että työryhmistä nimetyt sairaanhoitajat keskittyvät ns. arviointityöhön**, joka pitää sisällään potilaan

- ensiarviokäynnin 1–3 kertaa ja/tai
- mahdollisen nopeamman lyhytinterventioiden loppuun saattamisen (8–10 kertaa). Toimintamalli mahdollistaa nopeamman syklin jonon purkamiseen ja nopeamman lyhytintervention toteutuksen.

Asiakas voi ohjeutua arviointijakson jälkeen esim. ryhmämuotoiseen hoitoon tai mikäli oirekuva vakavampi, erikoissairaanhoidon tai Kelan psykoterapiaan tai lievemmissä tapauksissa ohjautua takaisin universaaleihin palveluihin. Toimintamalli on käynnistynyt tammikuussa viikolla 5 keskisen alueen Kuopion nuorten ryhmässä ja pohjoisella alueella.

4) Hoidon vaikuttavuuden arviointityöryhmä yli 6 kuukautta hoidossa olleille

LANU-työryhmissä nimetään työntekijä/työntekijät, jotka käyvät läpi kaikki yli 6 kk hoidossa olleet potilaat ja heidän hoitosuunnitelmansa säännöllisesti. Arvioinnissa hyödynnetään tarvittaessa erikoissairaanhoidon asiantuntemusta. Tavoitteena on varmistaa hoidon vaikuttavuus ja

eteneminen. Samalla tarkastellaan, onko tarvetta esim. erikoissairaanhoidon konsultaatiolle tai lähetteelle tai asiakkaan siirto toiseen palveluun. Arviointityöryhmä käynnistetään helmikuussa Kuopion työryhmässä ja edeten muihin työryhmiin.

Perhekeskuspalveluiden arvio hoitoonpääsyn määräajan asettamisesta

Pohjois-Savon hyvinvointialue arvioi, että mikäli yllä mainittujen toimenpiteiden sekä valvontakäynnillä 20.11.2024 kuvattujen kehittämistoimenpiteiden edistäminen toteutuu suunnitelmien mukaisesti, lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluiden työryhmien hoitoon pääsy saadaan Pohjois-Savon hyvinvointialueella terveydenhuoltolain edellyttämälle tasolle 30.9.2025 mennessä.

Riskeinä tavoitteen saavuttamisessa Pohjois-Savon hyvinvointialue tunnistaa hoidonporrasteisuudessa olevat epäselvyydet, hoidontarpeen kasvu, työryhmien resurssien riittävyyden sisäisten toimintakäytänteiden kehittämisestä huolimatta, tarvittava lääkäriresurssi, henkilöstön osaamisen vahvistumisen viivästyminen, terapiatakuun käynnistymisen vaikutusten ennakoimattomuus tämänhetkisten toimintamallinen jäsentymiseen ja asianmukaisten työtilojen riittävyys.

Sote-keskuksen selvitys lääkärin vastaanotolle pääsyn toteutumisesta lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa ajalla 1.10.2024 – 31.12.2024

Selvityksen mukaan perhekeskukseen perustettiin lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluiden lääkärin virka aluehallituksen kokouksessa 29.1.2025. Virka laitetaan julkisesti haettavaksi. Virka täydentää sote-keskuksista ja henkilövuokrauksena toteutettua lääkäriresurssia LANU-toiminnassa. Lääkärin tehtäviin kuuluvat LANUn ohjautumistiimeihin osallistuminen, potilastyö, LANU-palveluiden kehittäminen, hoitohenkilökunnan tukeminen sekä yhteistyö erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon kanssa. Selityksen mukaan ohjaustiimeihin osallistumisella varmistetaan, että jokaisessa hoitotiimissä annetaan hoitoa samoilla lääketieteellisillä perusteilla. Ohjaustiimien lääkärintyö toteutettiin tällä toimintamallilla vuoden 2024 loppuun saakka ja kokemus toimintamallista oli myönteinen.

Aluehallintoviraston ratkaisun perustelut

Sovelletut oikeusohjeet

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021,

jäljempänä järjestämislaki) 8 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta.

Saman pykälän 2 ja 3 momenttien mukaan hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa. Järjestämisvastuunsa toteuttamiseksi hyvinvointialueella on oltava palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö sekä hallinnollinen ja muu henkilöstö, hallinnassaan asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä muut tarvittavat toimintaedellytykset. Lisäksi hyvinvointialueella on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto. Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisessa on oltava monialaista asiantuntemusta, joka tukee laadukkaiden ja turvallisten palvelujen kokonaisuutta, eri ammattiryhmien yhteistyötä sekä hoito- ja toimintakäytäntöjen kehittämistä.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 27 §:n 1–3 momenttien mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä alueensa asukkaiden mielenterveyden hoito, johon kuuluu: 1) terveydenhuollon palveluihin sisältyvä mielenterveyttä suojaaviin ja sitä vaarantaviin tekijöihin liittyvä ohjaus ja neuvonta sekä tarpeenmukainen yksilön, perheen ja muiden läheisten psykososiaalinen tuki ja sen yhteensovittaminen; 2) mielenterveyden häiriöiden ehkäiseminen, tutkimus, hoito ja lääkinnällinen kuntoutus monimuotoisina palveluina. Mielenterveyden hoitoa saavalle potilaalle on turvattava hänen tarvitsemansa terveyden- ja sairaanhoidon kokonaisuus. Mielenterveyden hoitoa on toteutettava myös perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyönä. Potilaan siirtyessä terveydenhuollon toimintayksiköstä toiseen tai sosiaalihuollon laitos- tai asumispalveluihin on turvattava tarpeenmukaisen hoidon jatkuvuus. Mielenterveyden hoito on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän mielenterveyden edistämisen kanssa.

Terveydenhuoltolain 51 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä toimintansa siten, että potilas voi saada arkipäivisin virka-aikana saman päivän aikana yhteyden terveystieteiden tai muuhun perusterveydenhuollon toimintayksikköön ja saada yksilöllisen arvion tutkimustensa tai hoitonsa tarpeesta ja kiireellisyydestä sekä siitä, minkä terveydenhuollon ammattihenkilön tekemiä tutkimuksia tai antamaa hoitoa potilas tarvitsee.

Saman pykälän 2 momentin mukaan arvion tekee laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Suun terveydenhuollossa arvion voi tehdä myös nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilö.

Terveydenhuoltolain 51 a § 1 momentin mukaan edellä 51 §:ssä tarkoitettussa arvioissa lääketieteellisesti tarpeelliseksi todetun perusterveydenhuollon kiireettömän hoidon, kuntoutuksen ja terveyttä ja hyvinvointia edistävän palvelun sekä todistuksen tai lausunnon laatimista koskevan palvelun ensimmäinen hoito- tai kuntoutustapahtuma on järjestettävä potilaan terveydentila, työ-, opiskelu- ja toimintakyky, palveluiden tarve ja hänen sairautensa tai vammansa ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin arviointia seuraavien kolmen kuukauden aikana.

Saman pykälän 2 momentin mukaan ensimmäisessä hoito- ja kuntoutustapahtumassa hoidon, kuntoutuksen tai terveyttä ja hyvinvointia edistävän palvelun antajan tulee olla laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Hyvinvointialueen on lisäksi järjestettävä toimintansa siten, että jos potilas on 51 §:ssä tarkoitetun arvion perusteella ohjattu muun laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön kuin lääkärin vastaanotolle ja ammattihenkilö toteaa, että potilas tarvitsee kyseisen terveysongelmansa hoitoon lääkärin tekemän tutkimuksen tai hoidon, myös pääsy lääkärin vastaanotolle järjestyy 1 momentissa säädetyn ajan kuluessa 51 §:ssä tarkoitetusta arviosta.

Saman pykälän 3 momentin mukaan poiketen siitä, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, jos lapsen tai 51 §:ssä tarkoitetun yhteydenoton ajankohtana alle 23-vuotiaan nuoren hoitoon hakeutumisen syynä on sairastuminen, vamma, pitkäaikaissairauden vaikeutuminen, uusien oireiden esilletulo tai toimintakyvyn aleneminen ja hoito kuuluu yleislääketieteen alaan, 1 momentissa tarkoitettu ensimmäinen hoitotapahtuma on järjestettävä potilaan terveydentila ja hänen sairautensa tai vammansa ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin 51 §:n mukaista arviointia seuraavien 14 vuorokauden aikana. Jos potilas on tällaisessa tilanteessa 51 §:ssä tarkoitetun arvion perusteella ohjattu muun laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön kuin lääkärin vastaanotolle ja ammattihenkilö toteaa, että potilas tarvitsee kyseisen terveysongelmansa hoitoon lääkärin tekemän tutkimuksen tai hoidon, pääsy lääkärin vastaanotolle on järjestettävä ammattihenkilön vastaanottoa seuraavien seitsemän vuorokauden aikana.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (742/2023, valvontalaki) 32 §:n 2 momentin perusteella aluehallintovirasto valvoo toimialueellaan sosiaali- ja terveystalouden järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuutta ja antaa siihen liittyvää ohjausta.

Valvontalain 38 §:n 1 momentin mukaan, jos sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisessä, tuottamisessa tai toteuttamisessa havaittu puute, virheellisyys, laiminlyönti tai muu epäkohta ei anna aiheutta 39 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin, valvontaviranomainen voi saattaa palvelunjärjestäjän tai palveluntuottajan, palveluyksikön vastuuhenkilön tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevan henkilön tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä tai kiinnittää edellä mainittujen tahojen huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja tuottamiseen sekä hyvän hallinnon vaatimuksiin.

Valvontalain 39 §:n 1 momentin mukaan, jos sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisessä, tuottamisessa tai toteuttamisessa havaitaan asiakas- tai potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin tämän tai muun sosiaali- ja terveydenhuolto koskevan lain vastaista, valvontaviranomainen voi antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava.

Saman pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomainen voi velvoittaa palvelunjärjestäjän tai palveluntuottajan noudattamaan edellä mainittua määräystä sakon uhalla tai uhalla, että palvelunjärjestäjän tai palveluntuottajan, sen palveluyksikön tai palveluyksikön osan toiminta taikka toiminnassa käytetyn laitteen tai välineen käyttö keskeytetään. Jos asiakas- tai potilasturvallisuus sitä edellyttää, valvontaviranomainen voi määrätä palvelunjärjestäjän tai palveluntuottajan tässä laissa tarkoitetun toiminnan välittömästi keskeytettäväksi tai kieltää palvelunjärjestäjän tai palveluntuottajan toiminnassa käytettävän palveluyksikön, sen osan tai laitteen käytön välittömästi.

Uhkasakkolain (1113/1990) 6 §:n 3 momentin mukaan asettamispäätöksestä on käytävä selvästi ilmi, mihin asianosainen on velvoitettu ja milloin, mihin mennessä tai mistä lähtien päävelvoitetta on noudatettava. Määräajan pituutta harkittaessa on otettava huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, velvoitetun mahdollisuus noudattaa sitä sekä muut asiaan vaikuttavat seikat.

Asian arviointi ja johtopäätökset

Hoitoon pääsy lasten ja nuorten perustason mielenterveystalveluihin terveydenhuoltolain edellyttämässä ajassa

Pohjois-Savon hyvinvointialue toteaa selityksessään 6.2.2025, että Lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluiden työryhmien hoitoon pääsy saadaan Pohjois-Savon hyvinvointialueella

terveydenhuoltolain edellyttämälle tasolle 30.9.2025 mennessä, mikäli yllä mainittujen toimenpiteiden sekä valvontakäynnillä 20.11.2024 kuvattujen kehittämistoimenpiteiden edistäminen toteutuu suunnitelmien mukaisesti.

Selityksessään Pohjois-Savon hyvinvointialue tunnistaa kuitenkin paljon riskejä lainmukaisen tilanteen saavuttamisessa. Näitä ovat:

- 1) hoidonporrastuksen epäselvyydet erikoissairaanhoidon kanssa,
- 2) hoidontarpeen kasvu,
- 3) työryhmien resurssien riittävyys sisäisten toimintakäytänteiden kehittämisestä huolimatta,
- 4) tarvittavan lääkäriresurssin saaminen,
- 5) henkilöstön osaamisen vahvistumisen viivästyminen,
- 6) terapiatakuun käynnistymisen vaikutusten ennakoimattomuus,
- 7) tämänhetkisten toimintamallinen jäsentymiseen liittyvät kysymykset ja
- 8) asianmukaisten työtilojen riittävyys

Aluehallintovirasto katsoo saatujen selvitysten ja kuulemisen perusteella, että Pohjois-Savon hyvinvointialue on käynnistänyt tarvittavia toimenpiteitä lainmukaiseen tilanteeseen pääsemiseksi. Pohjois-Savon hyvinvointialueen selityksen mukaan tilanteeseen liittyy kuitenkin huomattavia riskejä.

Aluehallintoviraston arvioimana riskit korostuvat erityisesti henkilöstötilanteen korjautumisessa ja suunnitelman toteutumisessa siltä osin. Haettavana olevien neljän psykologin tehtävien asianmukainen hoitaminen olisi ensiarvoisen tärkeää hoitoonpääsyn ja hoidon laadun kehittämisessä. Pohjois-Savon alueella on vakava puute psykologeista, joka näkyy sekä LANU-toiminnassa että koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.

Aluehallintovirasto toteaa, että suunnitellut ja toteutetut henkilöstölisäykset eivät ole välttämättä riittävät siihen nähden, kuinka suuri ero on edelleen hoitotakuun edellyttämän ja toteutuneen hoitoon pääsyn välillä. Kaksi uutta sairaanhoitajan tointa on tarkoitettu ns. terapiatakuulainsäädännön toteuttamiseen valmistautumiseen. Määräaikainen sairaanhoitajan tehtävä on koottu kahdesta osa-aikaisesta tehtävästä ja kaksi sairaanhoitajaa on saatu työhön muuntamalla kaksi psykologin tehtävää sairaanhoitajien tehtäviksi. Suunnitelluista henkilöstöresurssin lisäyksistä vain yksi lääkärin virka on ainoa täysin uusi resurssi LANU-toimintaan.

Perusterveydenhuollon hoitoonpääsyssä ja lääkäripalvelujen riittävydessä on todettu merkittävää ongelmaa Pohjois-Savon hyvinvointialueella ja siihen liittyvä valvonta-asia on avattu Itä-Suomen aluehallintovirastossa 25.6.2024 (ISAVI/6320/2024).

Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin hoitoon pääsyyn liittyvä ns.

terapiatakuu on tulossa voimaan 1.5.2025. Terapiatakuulla tarkoitetaan pääsyä lyhytpsykoterapiaan tai sitä vastaavaan vaikuttavaan keskusteluhoitoon perusterveydenhuollossa neljän viikon sisällä todetun tarpeen jälkeen. Psykoterapia voi toteutua yksilöterapiana, perheterapiana tai ryhmäterapiana kasvokkain tai verkossa.

Aluehallintovirasto arvioi, että hoidontarpeen kasvu on todennäköistä jo terapiatakuun lainsäädännön myötä ja työryhmien resurssien riittävyys sisäisten toimintakäytänteiden kehittämisestä huolimatta on epävarmaa. Aluehallintovirasto arvioi, että riskit myös hoidonporrastuksen epäselvyyksien jatkumisen osalta erikoissairaanhoidon kanssa ovat olemassa siitä huolimatta, että mielenterveyspalveluiden rakenteen uudistamiseen tähtäävä ns. R5 -hanke on aloitettu.

Aluehallintovirasto katsoo, että Pohjois-Savon hyvinvointialueen esille tuomat riskit hoitoonpääsyn viivästymisestä ja lainvastaisen tilanteen jatkumisesta lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluihin hoitoon pääsyssä ovat suuret kehittämissuunnitelmista huolimatta.

Aluehallintovirasto pitää hyvinvointialueen suunnittelemissa ja toteuttamissa toimenpiteitä tärkeinä ja oikeansuuntaisina, vaikkakaan ei vielä riittävinä.

Aluehallintovirasto toteaa, että terveydenhuoltolain 51 a §:n 3 momentti ei jätä harkintavaltaa hoitotakuun toteutumisen suhteen, vaan tarpeelliseksi katsottu hoito on järjestettävä määräajassa. Hoitotakuuta koskevilla säännöksillä on kyse lainsäätäjän keinosta turvata perustuslain (731/1999) 19 §:n 3 momentin mukainen jokaiselle kuuluva oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Aluehallintoviraston arvion mukaan määräys ilman uhkasakolla tehostamista ei ole riittävää, koska hoitoonpääsyn ongelmat ovat jatkuneet pitkään ja pahentuneet edelleen vuoden 2024 aikana valvontatoimista huolimatta. Lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluihin hoitoon pääsyyn liittyvää valvontaa on ollut vireillä usean vuoden ajan, ja alkuvuodesta 2024 aluehallintovirasto antoi hyvinvointialueelle huomautuksen hoitoonpääsystä keskeisellä alueella. Tilanne ei ole korjaantunut, eikä hoitoonpääsyn mediaani täytä lainsäädännön vaatimuksia koko hyvinvointialueella vaihteluvälin hoitoon pääsyssä ollen erittäin suurta.

Edellä olevan perusteella Itä-Suomen aluehallintovirasto katsoo perustelluksi määrätä neljänsadantuhannen (400.000) euron uhkasakon uhalla Pohjois-Savon hyvinvointialueen huolehtimaan lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluihin hoitoon pääsystä koko alueellaan terveydenhuoltolain 51 a §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun hoidon arvio on tehty.

Lääkärin vastaanotolle pääsy ammattihenkilön vastaanottoa seuraavien seitsemän vuorokauden aikana

Aluehallintovirasto toteaa, että sillä on valvontakokouksessa 20.11.2024 dokumentoitua tietoa siitä, että potilaiden mahdollisuus saada tarpeen mukainen lääkärin vastaanottokäynti LANU-toiminnassa vaihtelee, ja esimerkiksi 20.11.2024 tuli esille, että keskisen alueella lasten työryhmän viimeiset lääkärin vastaanottoajat kuluvalle vuodelle oli jo annettu.

Aluehallintovirasto toteaa, että Pohjois-Savon hyvinvointialue ei selityksessään antanut vastausta aluehallintoviraston selvityspyyntöön siitä, miten lääkäriin pääsy on toteutunut terveydenhuoltolain 51 a §:n 3 momentin mukaan (pääsy lääkärin vastaanotolle on järjestettävä ammattihenkilön vastaanottoa seuraavien seitsemän vuorokauden aikana, jos ammattihenkilö toteaa, että potilas tarvitsee 1 momentissa tarkoitetun terveysongelman hoitoon lääkärin tekemän tutkimuksen tai hoidon).

Edellä olevan perusteella Itä-Suomen aluehallintovirasto kiinnittää Pohjois-Savon hyvinvointialueen huomiota lääkäripalveluiden saamiseen terveydenhuoltolain 51 a §:n 3 momentin mukaisesti kahden viikon kuluessa siitä, kun terveydenhuollon ammattihenkilö on todennut lääkärin kannanoton tarpeen.

Aluehallintovirasto jatkaa perusterveydenhuollon lääkäripalveluiden riittävyyden ja hoitoonpääsyn valvontaa Pohjois-Savon hyvinvointialueella diaarinumerolla ISAVI/6320/2024.

Muutoksenhaku

Tähän uhkasakon uhalla annettuun määräykseen voi hakea muutosta valittamalla Itä-Suomen hallinto-oikeuteen.

Valitusosoitus on liitteenä.

Valvontalain 43 §:n 1 momentin mukaan muutoksenhausta valvontaviranomaisen tämän lain nojalla tekemään päätökseen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019). Tämän lain 38 §:ssä säädettyyn hallinnolliseen ohjaukseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Lisätietoja

Lisätietoja antavat tarvittaessa aluehallintoylilääkäri Marja Kuronen (28.3.2025 saakka) ja juristi Taija Liukkonen (31.3.2025 alkaen), puh.

029 501 6000 (vaihde).

Johtaja

Ulla Ahonen

Aluehallintoylilääkäri

Marja Kuronen

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevin tavoin.

Päätöksen valmisteluun aluehallintovirastossa on osallistunut juristi Taija Liukkonen.

Jakelu ja suoritemaksu

Pohjois-Savon hyvinvointialueen aluehallitus, saantitodistuksella

Päätös on maksuton.

Itä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 2, 13035 AVI
Puhelinvaihde: 0295 016 000
kirjaamo.ita@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja ISAVI/8124/2024 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ISAVI/8124/2024 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Ahonen Ulla 12.03.2025 10:40

Esittelijä Kuronen Marja 12.03.2025 10:49